

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kestävien tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavien vaatimusten puitteista ja direktiivin 2009/125/EY kumoamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kestävien tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavien vaatimusten puitteista ja direktiivin 2009/125/EY kumoamisesta (U 44/2022 vp): Ympäristövaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 24/2023 vp — U 44/2022 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Eriika Melkas, työ- ja elinkeinoministeriö
- ympäristöneuvos Taina Nikula, ympäristöministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kaupan liitto ry
- Metsäteollisuus ry
- Suomen Tekstiili ja Muoti ry
- WWF Suomi

Viitetiedot

Ympäristövaliokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon YmVL 32/2022 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Asetusehdotuksen päätavoitteena on vähentää tuotteiden elinkaaren aikana syntyviä kielteisiä ympäristövaikutuksia ja parantaa sisämarkkinoiden toimintaa. Asetusehdotus rakentuu energiaan liittyvien tuotteiden ekosuunnittelulle asetettavien vaatimusten puitteista annetun direktiivi-

Valiokunnan lausunto YmVL 11/2023 vp

vin (2009/125/EY) luomalle perustalle. Toimintaperiaate olisi sama kuin direktiivissä, puitesäädöksellä luotaisiin valtuudet yksityiskohtaisen sääntelyn antamiseen sekä annettaisiin tiettyjä horisontaalisia vaatimuksia. Alemman asteista sääntelyä (komission delegoitu säädös) käyttäen annettaisiin yksityiskohtaiset ekosuunnitteluvaatimukset. Komission direktiiviehdotuksen sisältöä on kuvattu tarkemmin U-kirjelmässä U 44/2022 vp.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kannat komission ekosuunnitteluasetusehdotukseen on esitetty U-kirjelmässä U 44/2022 vp.

Valtioneuvosto täsmentää U-kirjelmässä esitettyjä kantoja seuraavasti:

Toimivallan siirto

Valtioneuvosto tukee ensisijaisesti neuvoston yleisnäkemyksen mukaista ratkaisua, jossa komissio antaa tuoteryhmäkohtaiset ekosuunnitteluvaatimukset delegoiduin säädöksin, tuoteryhmäkohtaisten vaatimusten valmistelua ohjaa täytäntöönpanosäädöksin annettu komission työsuunnitelma, ja vaatimusten valmisteluun osallistuu jäsenvaltioiden nimeämistä asiantuntijoista koostuva ekosuunnittelun asiantuntijaryhmä. Mahdollisia ratkaisuja tehtäessä tulisi varmistua siitä, ettei jäsenvaltioiden mahdollisuuksia vaikuttaa tulevan sääntelyn sisältöön kavenneta olennaisella tavalla.

Valtioneuvosto pitää tuotteiden kestävyyttä ja korjattavuutta keskeisinä ja kannatettavina tuotteisiin kohdistuvina vaatimuksina ja pitää tärkeänä sitä, ettei tuotteista tehtäisi suunnitellusti vanhenuvia tai niiden korjattavuutta rajoitettaisi. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan suunniteltuja vaatimuksia ehkäistä vanhenemisen ja korjattavuuden rajoittamista tukevat myös keinot, joilla lisätään tuotteiden elinkaaren aikaista datan hallintaa, dataan pääsyä ja jakamista osana EU:n datatalouden yleistä kehittämistyötä. Valtioneuvosto voi tukea kirjauksia, joiden tarkoituksena on tässä tarkoituksessa myös tuoteinformaation parantaminen, dataanpääsyn edistäminen sekä palveluntarjoajan valitsemisen rajoittamisen ehkäisy.

Valtioneuvosto voi tukea komissiolle annettavaa valtuutusta päättää, ettei maahantuoduille second-hand –tuotteille aseteta ekosuunnitteluvaatimuksia (4 artikla 1 kohta 1 a alakohta). Valtioneuvosto katsoo, että näille tuotteille asetettavilla ekosuunnitteluvaatimuksilla voisi olla haitallisia vaikutuksia second-hand –tuotteiden markkinoihin, minkä lisäksi tällainen sääntely voisi olla tosiasiaa taannehtivaa. Valtioneuvosto pitää tärkeänä kehittää tuotepolitiikan ohjausta, joka kannustaa valmistamaan uudelleenkäytettäviä, kestäviä ja korjattavia sekä muunneltavia, päivitettäviä ja turvallisesti kierrätettäviä tuotteita. Tämän vuoksi toimivien second-hand tuotteiden markkinoiden turvaaminen on tärkeää.

Myymättä jääneiden kuluttajatuotteiden tuhoaminen (20 ja 20 a artiklat)

Valtioneuvosto voi tukea neuvoston yleisnäkemyksen linjaa, jonka mukaan talouden toimijat pyrkivät toiminnassaan ehkäisemään tarpeen tuhota myymättä jääneitä kulutustuotteita, ja toimijoiden edellytetään toimittavan tietoja mahdollisista tuhoamistoimista. Suoria, puiteasetuksessa

Valiokunnan lausunto YmVL 11/2023 vp

asetettuja, myymättä jääneiden tuotteiden tuhoamiseen kohdistuvia kieltoja olisi ainoastaan koskien vaatteiden ja asusteiden tuhoamista. Valtioneuvosto katsoo, että myymättömien vaatteiden ja asusteiden tuhoaminen on perusteltua kieltää, mutta ensisijaisesti tulisi käyttää tuoteryhmäkohtaisia säädöksiä eikä puiteasetustasoa. Siten valtioneuvosto ei lähtökohtaisesti voi tukea suoraan puiteasetuksessa asetettavia tuhoamiskieltoja koskien muita tuoteryhmiä kuin vaatteita ja asusteita.

Sosiaalisen kestävyuden ja yleisten asianmukaisen huolellisuuden velvoitteiden (due diligence) sisällyttäminen (69 artikla)

Valtioneuvosto katsoo, että sääntelyn tulee olla johdonmukaista, selkeää ja ymmärrettävää. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan tämä edellyttää muun muassa sitä, että säädöksen tavoitteet ovat yksiselitteisiä ja ohjaavat säädöksen soveltamisalaa ja asiasisältöä. Ekosuunnitteluasetuksen tavoitteet ovat ensisijaisesti ympäristöllisiä. Tästä syystä valtioneuvosto lähtökohtaisesti ei tue muiden kuin ympäristönäkökohtia koskevien vaatimusten lisäämistä asetustekstiin. Tällaisia muita näkökohtia ovat esimerkiksi sosiaalinen kestävyys ja yleisten asianmukaisen huolellisuuden vaatimusten (due diligence) noudattaminen.

Valtioneuvosto katsoo, että asianmukaista huolellisuutta koskevien vaatimusten osalta tulisi suoraan soveltaa valmistelussa olevaa yritysvastuudirektiiviä (Corporate Sustainable Due Diligence Directive).

Seuraamukset (68 artikla)

Valtioneuvosto katsoo, että seuraamussääntelyssä tulee noudattaa sille asetettuja oikeudellisia reunaehtoja.

Valtioneuvosto katsoo myös, että seuraamussääntelyä laadittaessa tulee ottaa huomioon sen soveltamisessa kansallisille viranomaisille koituva hallinnollinen ja muu taakka. Tarpeettoman taakan aiheutumista tulee pyrkiä välttämään.

Tuoteryhmien priorisointi

Valtioneuvosto katsoo, että lähivuosina priorisoitavista tuoteryhmistä (16 artikla 2 kohta 2 b alakohta) säätäminen asetuksessa on kannatettavaa, jotta vähennettäisiin näihin vuosiin kohdistuvaa epävarmuutta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta

Valiokunta viitaten aikaisempaan lausuntoonsa ja yhtyen valtioneuvoston kantaan pitää asetusehdotusta keskeisen tärkeänä aloitteena kiertotalouden edistämiseksi. Olennaista on kohdistaa politiikkaohjausta tuotesuunnitteluun, sillä suurin osa ympäristön kannalta olennaisista ratkaisuista tehdään suunnitteluvaiheessa. Voimassa oleva tuotteiden energiatehokkuutta parantava sääntely

Valiokunnan lausunto YmVL 11/2023 vp

on ollut vaikuttavaa ja tehokasta, mutta ilmastonmuutoksen hillinnän ohella on yhä tärkeämpää tavoitella myös luonnonvarojen kestäväää käyttöä niiden riittävyyden turvaamiseksi. Asetusehdotuksella direktiivin soveltamisala laajenisi ja asettaisi vähimmäisvaatimukset energiatehokkuuden lisäksi tuotteiden kestävyydelle, uudelleenkäytettävyydelle, korjattavuudelle ja kierrätettävyydelle. Nämä tavoitteet ovat olennaisia luonnonvarojen käytön hillitsemiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi.

Sääntelyllä tulee olemaan vaikutuksia myös globaalisti, sillä kestävien tuotteiden vaatimukset koskevat EU:ssa valmistettavien tuotteiden ohella myös unioniin tuotavia tuotteita. Paine luonnonvarojen käytön hillitsemiseen ja kiertotalouden edistämiseen kasvaa, sillä luonnonvarojen käytön ennustetaan globaalisti yli kaksinkertaistuvan vuoteen 2060 mennessä. Globaalia ylikulutuksen ongelmaa luonnonvarojen kokonaiskulutuksen vähentämiseksi ekosuunnitteludirektiivi ei kuitenkaan ratkaise.

Valiokunta pitää valtioneuvoston peruskannan mukaisesti edelleen tärkeänä, että neuvotteluissa vaikutetaan tehokkaasti siihen, että EU-tasolla tunnistetaan myös ekologisesti kestävästi ja vastuullisesti tuotettujen uusiutuvien raaka-aineiden mahdollisuudet kestävä tuotepolitiikan edistjänä esimerkiksi osaltaan korvaamassa uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä.

Jatkokirjelmän sisältämät tarkennukset

Jatkokirjelmässä on täsmennetty valtioneuvoston peruskantaa toimivallan siirtoa, myymättä jääneiden kuluttajatuotteiden tuhoamista, sosiaalisen kestävyuden ja due diligence -velvoitteiden sisällyttämistä, seuraamuksia sekä tuoteryhmien priorisointia koskevien seikkojen osalta. Valiokunta pitää valtioneuvoston täsmennettyjä kantoja perusteltuina ja korostaa seuraavia näkökoh-
tia.

Valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin sitä, että delegoitujen säädösten kautta tapahtuvaa toimivallan siirtoa komissiolle on tarkasteltava varmistuen sen tarkkarajaisuudesta ja rajautumisesta teknisluonteisiin seikkoihin, jotta vältetään perusteeton toimivallan siirto jäsenvaltioilta komissiolle. Olennaista on varmistua siitä, ettei jäsenvaltioiden mahdollisuuksia vaikuttaa tulevan sääntelyn sisältöön kavenneta olennaisella tavalla.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi suurin osa suomalaisen tekstiili- ja vaate-
tusalan epäsuorista päästöistä aiheutuu tekstiilikuitujen ja materiaalien tuotannosta. Jos vaatteiden käyttöikä kaksinkertaistuisi, toimialan globaaleista päästöistä vähenisi lähes puolet. On siten tärkeää, että myös kuluttajien kannalta tavoiteltava tuotteiden kestävyuden parantaminen on ekosuunnitteluvaatimusten päätavoite. Tuotteiden ympäristövaikutusten mittaaminen ja arviointi yhdenmukaisin, tuoteryhmäkohtaisin laskentamenetelmin on välttämätöntä vertailtavuuden ja todenmukaisen viestinnän mahdollistamiseksi. Tämä hyödyttää sekä kuluttajia että yrityksiä. Ympäristötietokantojen avoimuus kaikille toimijoille on toteuttamisen kannalta keskeinen edellytys.

Valiokunta katsoo, että kun ekosuunnittelusääntely toteutetaan tarpeetonta hallinnollista taakkaa välttämällä, siitä johtuvat kustannukset ja tuotteiden loppuhintoihin kohdistuvat nousupaineet ovat todennäköisesti maltillisia ja kuluttajan kannalta laadukkaampien, pidempikestoisten ja helpom-

Valiokunnan lausunto YmVL 11/2023 vp

min korjattavien tuotteiden hyödyt ylittävät mahdollisen hinnan nousun. Valiokunta pitää siten tärkeänä sääntelyn kohdistamista sellaisiin vaatimuksiin, joilla on merkittävä vaikutus tuotteen elinkaaren aikaisiin ympäristövaikutuksiin, sillä tämä myös vähentää riskiä sääntelystä aiheutu- vasta tarpeettomasta hallinnollisesta taakasta. Lainsäädännön täytäntöönpanokustannusten pitä- miseksi kohtuullisina tulee varmistaa se, että erityisesti pk-yrityksille järjestetään tarvittavaa oh- jausta ja tukea.

Valiokunta korostaa, että sääntelyn johdonmukaisuus ja yhteensopivuus muun EU-lainsäädän- nön kanssa on sen toimivuuden kannalta tärkeää ja päällekkäistä sääntelyä tulee välttää.

Valiokunta pitää digitaalista tuotepassia hyödyllisenä työkaluna, mutta korostaa, että tuotepas- siin sisältyvien pakollisten tietojen tulee olla merkityksellisiä sen tarkoituksen saavuttamisen kannalta ja kustannustehokkuus on otettava sääntelyssä huomioon. Samanaikaisesti tuotepassi mahdollistaa sen, että yritys voi niin halutessaan jakaa sen kautta laajemmin tietoa tuotteensa ym- päristökestävyydestä. Esimerkiksi QR-koodeihin liittyy kuitenkin myös tietoturvaan liittyviä haasteita, jotka tulee tunnistaa ja pyrkiä ehkäisemään, sillä QR-koodilla tehtävä tietojen kalastelu on yhä yleisempää. Väärinkäyttö on mahdollista, koska QR-koodien linkit ohittavat sähköposti- suodattukset, koska suodattimet eivät osaa avata QR-koodia. Perinteiset sähköpostisuodattimet luottavat linkkien analysointiin ja sisällön tarkastuksiin haitallisen URL-linkin tunnistamiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 19.10.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenni Pitko vihr
varapuheenjohtaja Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pinja Perholehto sd
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Tere Sammallahti kok

Valiokunnan lausunto YmVL 11/2023 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos